

СТАНОВИЩЕ

относно докторската дисертация на Енрике Карлош Дореш „Концептуални метафори и прагматичен контекст в политическите речи (на испански и португалски език)” за присъждане на образователната и научна степен „Доктор” по професионално направление 2.1. Филология, общо и съпоставително езикознание (прагматика на дискурса)

представена от проф. дфн Максим Стаменов от Института за български език на БАН, София, член на научното жури, назначено от СУ „Св. Климент Охридски“, Заповед на Ректора № РД 38-87/12.02.2024 г.

1. Информация за дисертацията

Рецензираната дисертация „Концептуални метафори и прагматичен контекст в политическите речи (на испански и португалски)” се състои от два тома. Първият том се съдържа текста на самата дисертация от 318 стр. Там намираме библиография от 160 публикации на английски, испански и португалски. Вторият том от 368 стр. включва обемен набор от 23 приложения (13 + 10 изказвания), използвани за целите на дисертацията като материали за изследване.

Като придружаваща документация за научните си трудове Енрике Дореш е представил 5 научни публикации на теми, свързани с дисертацията му – една в списание, три в сборници от научни конференции с анонимно рецензиране и една в колективен сборник.

2. Оценка на дисертационния труд

Дисертацията има за цел да изследва целенасоченото използване на концептуални метафори в ролята им на убеждаващи и манипулативни инструменти в политическия дискурс, като същевременно отчита значението на контекстуалните фактори и тяхната роля при формирането на тези езикови стратегии. Ориентация е към разгръщане на прецизна картография на концептуалните метафори в рамките на испанския и португалския политически дискурс, като същевременно се цели осветляването на мотивите, които лежат в основата на тяхното използване и да бъде изяснена

незаменимата роля, която играе прагматичният контекст при формирането на езиковите избори.

Трудът представя цялостен анализ на тринадесет речи при встъпване в длъжност на президенти на Испания и десет от речите при встъпването в длъжност на министър-председателите на Португалия след първото конституционно правителство. Констатациите очертават многостранни аспекти на политическата комуникация, като исторически контекст, използване на концептуални метафори и различни прагматични съображения. Заключениеята, направени въз основа на анализа на изказванията на всеки лидер, допринасят за задълбочено разбиране на разгръщания се политически пейзаж и стратегическите комуникации, използвани по време на критични моменти в най-новата испанска и португалска история.

В основата на това изследване лежи теорията за концептуалните метафори на Джордж Лейкф, която акцентира върху ключовата роля на концептуалните метафори при оформянето на нашето разбиране за света, и теоретичните предложения на ван Дайк относно контекста, при които се разглежда как контекстуалните фактори влияят върху използването и тълкуването на тези метафори.

Основните цели на това изследването са оформени с оглед на набор от фокусирани въпроси, които намират своите отговори в дисертацията. Първият въпрос се отнася до наличието на концептуални метафори, включени в речите, изнесени от испанските президенти и португалските министър-председатели. Второто изследване се съсредоточава върху обосновката на онези концептуални метафори, които формират основата на метафоричните изрази в рамките на гореспоменатите речи. Третият въпрос прави преглед на обосновките и разясненията, които могат да хвърлят светлина върху идентифицираните концептуални метафори в рамките на корпуса от речи. Четвъртият въпрос тълкува внимателно стратегическите намерения зад използването на тези концептуални метафори. Изследването разширява обхвата си, за да разпознае несъответствията и сходствата между метафорите, използвани в речите на португалските министър-председатели и испанските президенти. В допълнение, проследявайки еволюцията на дискурса, намерението на автора е да разбере дали е имало забележима промяна в подбора на метафори от португалските министър-председатели и испанските президенти през анализираните периоди. Влиянието на контекста се очертава като критичен аспект при разглеждането на седмия въпрос, който има за цел да обясни влиянието на контекста върху избора на идентифицираните концептуални метафори. И

накрая, изследването обсъжда въпроса дали контекстът помага при обяснението на тези концептуални метафори и целта зад тяхното използване.

Глава 1 „Теоретична рамка“ предлага преглед на теоретичната основа, на която стъпва докторската теза. Структурата на тази теоретична рамка служи като ориентир за следващите глави, имайки за цел да предостави всеобхватно и холистично разбиране на сложните връзки между метафора и контекст в тълкуването им от страна на когнитивната лингвистика и прагматиката. Ориентацията и тълкуванията, предложени в тази глава, са подробни и компетентни. Особено уместен в това отношение с оглед на темата на дисертацията е разделът, занимаващ се с концептуалната метафора и политическия дискурс, тъй като политическите метафори са много полезни в комуникацията и обяснението на политиката, доколкото те рамкират аргументи и подсказват ментални модели, които водят до определени заключения.

Основната част на дисертацията се състои от три глави. Глава 2 е озаглавена „Методология“ и включва описание на методите, изследователските въпроси и корпуса на това проучване. Тук се определят различните характеристики на методологичния подход, използван в обсъжданото изследване. Първата част на тази глава се състои от описание на изследователския корпус, който включва две специално създадени масиви от текстове: десет встъпителни речи на португалски министър-председатели и тринадесет речи при встъпване в длъжност на испански президенти, обхващащи времето от формирането на конституционни правителства. Втората част включва описание на изследователските въпроси и методите, които задават жалоните на качествения анализ, като се подчертава влиянието на критичния метафоричен анализ (КМА) и използването на тези от прагматиката и реториката, за да подпомогнат идентифицирането, обяснението и разбирането за цел при използването на всички идентифицирани концептуални метафори, като същевременно се изследват разликите и контекстуалните влияния. Последната част на тази глава представя дефинициите на основните понятия, свързани с ТКМ (Теория на концептуалната метафора), КМА и прагматичната теория, използвани в дисертацията.

Глава 3 е посветена на „Емпиричен анализ: Испанските речи при встъпване в длъжност“. Тя съдържа практически анализ на испанския корпус с оглед на тяхната периодизация. Основните заключения в тази глава са, че типът реторика, използван в испанските текстове, е предимно съвещателен поради необходимостта от търсене на парламентарна подкрепа и речевия акт на убеждаване, който се използва за тази цел. Въпреки че испанските речи за встъпване в длъжност се ориентират също към по-

широката аудитория, която не е част от парламента, т.е. испанското население, стратегиите за убеждаващо речево въздействие трябва да отчитат факта, че основната цел е да се търси подкрепа от камарата на представителите. Следователно, реториката трябва да бъде предимно от съвещателен тип, тъй като една добре обмислена стратегия за управление на комуникацията трябва да вземе предвид, че налице е споделен набор от институционални и групови вярвания между говорещия и адресатите, в този случай членовете на *Congreso de los Diputados*.

Емпиричният анализ продължава в глава 4 „Емпиричен анализ: португалските речи при встъпване в длъжност“. Тук се използва същата структура на представяне като в предишната глава, групирайки речите според контекстуалните периоди, в които са се случили. За разлика от испанския случай, речите в португалския корпус използват най-вече епидеиктична (похвална) реторика, факт, който е оправдан от празничния формален характер на акта, който в този случай не включва изискването за парламентарна насоченост и е ориентиран към много по-широка публика в рамките на цялата страна. Управлението на културното и национално знание е друга важна характеристика, която се влияе от формалните и контекстуални характеристики, както е в случая с португалските речи, където основната цел е те да бъдат обърнати към много по-широка аудитория, като по този начин се насърчава използването на тези видове знание. Това проличава от характера на културните и национални препратки, които имат за цел да възбудят патриотични чувства.

Последната глава е посветена на изводите, произтичащи от проведеното в дисертацията изследване. Най-съществените сред тях установяват два основни метафорични гещалта като реторични позиции по отношение на идеологическата принадлежност на говорещия и привеждането в съответствие с моралните образци, които се базират на метафората за семейството. Партиите, които са по-вляво от политическия спектър, предпочитат модела на Кърмещ родител, а партиите вдясно избират по-често моралните принципи на Строгия баща. Това е характеристика, споделена както в португалския, така и в испанския корпус.

Основните приноси на тази дисертация по наша преценка са следните:

- Разработеният от Чартерис-Блек оперативен аналитичен модел КАМ (Критичен Анализ на Метафората), се оказва успешен в допълването на теоретичната рамка на Лейкъф и го комбинира по подходящ начин с контекстните модели на ван Дайк;

- Работата, извършена в дисертацията, потвърди хипотезата на Йекел за вездесъщността, домейна, фокуса и диахронията в португалските и испанските политически речи;
- Влиянието на различните параметри на контекста се представя и анализира по време на изследването на базата на избора на метафори, стратегии за управление на знанието, тип реторика и начини на рамкиране;
- Използването на анализ според критични ключови думи и включването на количествени инструменти за използване с двата персонализирани корпуса за целите на тази дисертация спомага за нейния цялостен успех;
- Изследването предлага доказателства, че убеждаването се използва като надредна стратегия, която насочва избора на контекстуални измерения, формиращи интенционалната ориентация на говорещия.

3. Заключение

Обсъжданият дисертационен труд допринася за по-задълбочено разбиране на ролята на езика в политическата комуникация, като предлага ценни прозрения за стратегиите, използвани от лидерите, за да ни ориентират в сложни от историческа гледна точка представи за социалната действителност. Моделите, идентифицирани както в испанската, така и в португалската публична реч, създават основа за бъдещи изследвания в пресечната точка на език, идеология и политически дискурс в различни културни и исторически среди. Въз основа на всички горепосочени данни и заключения, убедено препоръчвам на Енрике Карлош Дореш да бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 2.1. Филология, общо и съпоставително езикознание (прагматика на дискурса).

15.04.2024

София

Подпис:

/М. Стаменов/